

Enn Ernits 80

Enn Ernits on mitme eriala ühendaja: eesti loomaarstiteadlane, keeleteadlane ja esperantist, aga ka rahvaluule ja kaljutaide oluline uurija, veterinaariadoktor (1996). Ta on tegev Emakeele Seltsis, Akadeemilises Rahvaluule ja Eesti Akadeemilises Usundi-uurimise Seltsis, Eesti Kaljutaide ühingus jm. Tegemist on inimesega, kes valdab mitme distsipliini empiirikat, on sellest loonud süsteemseid ülevaateid, küllalt erinevad valdkonnad on ärritanud uurimisküsimusi ja leidnud vastuseid; ta on edendanud rahvusvahelist tustust oma valdkondades.

Enn Ernits on sündinud 5. mail 1945 Vara vallas talupidaja peres. Ta lõpetas 1963. aastal Alatskivi Keskkooli ja 1968. aastal Eesti Põllumajanduse Akadeemia veterinaaria teaduskonna veterinaararsti kutsega.

Ernits on töötanud Maaülikoolis õppejõu, vanemteaduri, dotsendi ja professorina. Märkimist väärivad Eesti ja Soome veterinaararstide õpetamine ja abi veterinaaria erinevate suundade väljaarendamisele. Ta on tegutsenud oma eriala ajaloo uurimise ja terminoloogia loomisega, koostanud õpikuid. Tema sulest pärineb tavaõpikute kõrvalt nt “Lingua Latina in anatomia: Ladinakeelsed anatoomiaterminid: Hääldus, struktuur ja sõnavara” (Tartu: Eesti Maaülikool, 2015).

Enn Ernits hoiab 2. detsembril 2024 käes soome-ugri kirjanduskohvikute raamatuesitlusel saadud uute tõlgete raamatut. Paremal kirjanduskohvikute üks eestvedajaid Sergey Troitskiy. Alar Madissoni foto.

Üks maamärk on olnud 1922. aastal rajatud Akadeemilise Loomarstiteadusliku Seltsi (ALS) ajaloo käsitlemine ja ALSi stipendiaatide kogutud andmete analüüsimine. Paljud stipendiaadid lahkusid Eestist poliitiliste olude tõttu, kogutud ainekogud on hajali mitmes arhiivis ja erakätes, seda vajalikumad on ülevaatlikud käsitlused.

Välitööd vajjalaste juures algasid vabatahtlikuna koos Paul Ariste välitöörühmaga, kuigi hiljem jätkas Ernits ametitööst vabal ajal puhkuse ajal oma huvist lähtudes intervjuerimist, et koguda väikese läänemeresoome rahva rahvaluulet, jäädvustades esemelist kultuuri eripära ja sõnavara. Üldteemade kõrval küsitles ta andmeid hingelähedastel teemadel: etnoveterinaaria, etnoastronoomia (rahvalikest uskumustest astronoomideni; vaatles õpetatud ja rahvalike teadmise põimumist). Vadjamaa kõrval viisid kogumismatkad teda liivlaste, isurite ja teiste väikerahvaste juurde. Ühtlasi andsid kogutud andmed võimaluse uurida vernakulaarseid loomade ravimise ja haiguste määramise oskusi. Ent märkimist väärib ta orienteerumine antiikkultuuri, kesk- ja varauusaja veterinaarias ning sellega seotud võtetes.

Olla aktiivne esperantist, tähendas Nõukogude ajal tegutsemist tõlkijana ja võimalust suhelda ühe populaarsema kunstkeele vahendusel maailma teiste piirkondade inimestega. Ernits arendas esperanto liikumist ka pärast omariikluse taastamist.

Rahvaluule alal on tal teeneid saami ja läänemeresoome mütoloogia ja rahvaluule uurimisel. Omaette valdkond on kaljujoonised. Enn Ernits on Eesti Muinaste Seltsi (asutatud 1988) asutajaliige ja aktiivne välitöödel osaleja. Nende selts lõi täpse kopeerimise ja kaardistamise meetodika. Tänapäevaks on avaldatud kolm osa kaljujooniste katalooge), algusest peale on kaljutaide seltsi kuulunud ka Soome uurijad ning välitööd ja seminarid jätkuvad tänaseni. Seltsi liikmed on kopeerinud Äärisjärve ja Valge mere äärsid leiukohtasid jm, välitööd on neid viinud kontaktideni Skandinaavia, Uuralite jm piirkondade kaljutaidega. Meeskonnad on mitme eriala esindajaid, tänaseid tunnustatud kunstnikke, reaalteadlasi, arheolooge jpt erialade esindajaid. Eesti Vabariigi president tunnustas teda ja Väino Poikalaist 1999. aastal tegevuse eest Valgetähe V klassi teenetemärgiga. Mainigem, et kaljujoonised on olnud tunnustemaatika tuntud kunstnike (Kärt Summatavet, Kaljo Põllu) loomingus, inspireerinud logosid, raamatukujundusi jm. Arvatavasti oli ta esimene, kes jäädvustas kaljutaide vahetusse lähedusse raiutud grafitit, ta otsis väsimatult seoseid eesti lohukivide ja muistsete astronoomiliste vaatluskohtade vahel.

Keeleteadusliku tegevuse eest on Enn Ernits valitud Emakeele Seltsi auliikmeks, ta artiklid on ilmunud Emakeele Seltsi Toimetiste sarja 75. köites "Emakeelest tehiskeelteni" (toimetanud Karl Pajusalu. Tallinn, 2017, 757 lk).

Mare Kõiva

Irina Sedakova 70¹

Irina Sedakova nimi on seotud mitme olulise suunaga Venemaa Teaduste Akadeemia Slaaviuuringute Instituudi tegevuses ja struktuuris. Alates 2017. aastast juhib ta tüpoloogiat ja võrdleva keeleteaduse osakonda, säilitades ja jätkates selliste silmapaistvate teadlaste traditsiooni, kes seda osakonda eri aastatel juhtisid, nagu akadeemikud Vladimir Toporov ja Vjatšeslav Ivanov, korrespondentliikmed Tatjana Nikolajeva ja Fjodor Uspenski. 2008. aastal loodi Irina Sedakova algatusel ja juhtimisel Balcanica keskus, mis ühendab ja koordineerib erinevates maailma teaduskeskustes tehtavaid slaavi ja Balkani keelte ja kultuuride alaseid uuringuid. 2021. aastal määrati ta instituudi peamise ajakirja *Slavic Studies* peatoimetajaks.

Irina Sedakova teaduslikud huvid kujunesid välja juba üliõpilasajal, kui ta õppis Moskva Riikliku Ülikooli filoloogiateaduskonna slaavi (bulgaaria) osakonnas. Oma peamisteks õpetajateks bulgaaria keele alal peab ta Miroslav Janakjevit ja Nadežda Kotovat ning võrdleva slaavi keeleteaduse ja etnolingvistika alal Nikita Tolstoid, kelle juhendamisel ta kirjutas oma doktoritöö, seejärel õppis kraadiõppes (1978–1983) ja kaitses doktoritöö “Bulgaaria jõulude ja uusaasta rituaalide leksika ja sümbolism” (1984).

Pärast kraadiõpinguid õpetas Irina Sedakova bulgaaria keelt Moskva Riikliku Ülikooli filoloogiateaduskonnas ning alates 1991. aastast töötab ta Slaavi Uuringute Instituudis, kus tema uurimis- ja organiseerimisoskused arenesid täielikult välja.

Irina Sedakova on avaldanud üle 450 vene-, bulgaaria- ja ingliskeelse publikatsiooni vene ja välismaistes väljaannetes (raamatud, artiklid, arvustused, kroonikad, tõlked bulgaaria ja inglise keelest, õpikud, toimetised kogumikes jne). 2007. aastal ilmus tema monograafia “Balkani motiivid bulgaarlaste keeles ja kultuuris. Emakeelne tekst” ja aasta hiljem kaitses ta samal teemal doktoritöö “Bulgaaria emakeelse teksti keelelis-kultuurilised alused” (2008). Raamat pälvis laialdast tunnustust ja arvukat vastukaja slaavi kultuuriruumis ning 2013. aastal tõlgiti see bulgaaria keelde ja avaldati mainekas akadeemilises kirjastuses pealkirja all “Balkanski motivi v jezika i kulturata na Bulgaritet: Razhdane i edba”. Raamat ja doktoritöö annavad põhjaliku etnolingvistilise analüüsi bulgaaria rahvausundi peamisest osadest – sünni ja inimese esimese eluetapi kujutamisest kogu tema elu perspektiivis (üks “emakeelse teksti” keskseid mõisteid oli *saatus*).

Autor esineb siin kolmes rollis – keeleteadlane, kes analüüsib sünnitusrituaalide leksikat ja selle kultuurilist semantikat; folklorist, kes uurib emaduskompleksiga seotud paröömiat, vanasõnu, ütlosti, mõistatusi, needusi, rituaalseid dialooge jne; ning lõpuks etnograaf, keda huvitab emaduskommitee ja -rituaalide struktuur, nende funktsioonid ja sümboolika. Selle töö tähtsaimad aspektid on etnolingvistiline geograafia (leksika ja rituaalivormide areaalne iseloomustus), samuti oli ta esimene, kes uuris bulgaaria rahvakultuuri esmakordselt sellises mahus Balkani keelt ja kultuuri ühendavas kontekstis.

Irina Sedakova oma juubelil lapselastega. Foto juubilari isiklikust arhiivist. 2025.

Paljusid selles töös käsitletud teemasid jätkas ja arendas autor edasi oma hilisemates artiklites ja ülevaadetes. Tema tööde põhiteemaks jäi bulgaaria keel ja bulgaarlaste traditsiooniline vaimne kultuur nende sisemises ühtsuses, kuid aastate jooksul on raamistik laienenud, bulgaaria teema on toodud üleeuroopaliselt slaavi konteksti ja laiaulatuslikku Balkani uurimisse (bulgaaria-vene võrdlused, vene, türki, kreeka laenud bulgaaria keeles ja rahvakultuuris), seda on laiendatud üleeuroopaliselt etnokultuurilisse konteksti.

Etnolingvistiline uurimisala on Irina Sedakova uurimustes aja jooksul rikastunud uute etnokultuuri valdkondadega nagu onomastika (bulgaaria nimi ja nimetamine, selle funktsioonid, semantika, semiootika), kultuuritraditsioonide semantiline domineerimine ja kontseptsioonid (saatus, elu, rada, vanadus, algus, vaesus-rikkus, kergus-raskus, pehme-kõva, hüvastijätt-andestamine jm), sugulusterminoloogia, rahvakalender, rahvademoloogia, rahvakultuuri väärtussüsteem, rahvausund ja pühakute kultus, kõne etnograafia, folkloori keel ja poeetika (epiteet ja metafoor vanasõnades ja ütlustes, needused, paröömia), sotsiolingvistika (stereotüübid, klišeed, tsitaadid, reklaam, etikett, sotsiaalsed liikumised jne), kultuuri semiootika jne. Selles pole midagi juhuslikku, need teemad on olnud Sedakova tähelepanu all juba aastaid; ta pöördub nende juurde korduvalt tagasi, pühendab neile konverentse ja sümposioone ning kaasab kolleegid nende arendamisse.

Irina Sedakova on üks kollektiivselt loodud viieköitelise etnolingvistilise sõnaraamatu "Slaavi antiik" autoritest, kes Nikita Tolstoi peatoimetamisel on kirjutanud teosesse 32 artiklit. Tema uurimistöö traditsioonilise vaimse kultuuri valdkonnas ei piirdu kabinetiteadusega – ta on korduvalt teinud välitööd Bulgaarias ja Bessaraabias ning osalenud Slaaviuuringute Instituudi Poola-ekspeditsioonidel.

Irina Sedakova teeb palju teaduslikku ja korralduslikku tööd. Alates 1993. aastast on ta korraldanud iga-aastaseid rahvusvahelisi konverentse "Balkani lugemised" ja Balcanica keelelis-kultuuriliste uuringute keskuse ümarlaudu (selliseid konverentse on toimunud üle 25). Alates 2004. aastast on Irina juhtinud rahvusvahelist interdistsiplinaarset projekti rituaalse aasta uurimiseks, mille raames on korraldatud 14 konverentsi erinevates Euroopa linnades; ta on korraldanud kuus sektsiooni rahvusvahelistel kongressidel, osalenud kolmeteistkümne iga-aastase kogumiku "The Ritual Year" väljaandmise töörühmas ning olnud külalistoimetaja kuues ajakirja *Folklore: Electronic Journal of Folklore* ja *Yearbook of Balkan and Baltic Studies* temaatilistes numbrites.

Irina Sedakova toimetamisel on ilmunud üle neljakümne temaatilise kogumiku ning konverentside ja ümarlaudade materjalid ja teesid. Ta on mitme vene ja välismaise ajakirja toimetuskolleegiumi liige, Rahvusvahelise Etnoloogide ja Folkloristide Seltsi (SIEF) liige, osalenud paljudel slavistide ja balkanistide kongressidel ning arvukatel rahvusvahelistel ja vene konverentsidel ja sümposioonidel. Aastate jooksul on ta pidanud loenguid Moskva (Moskva Riiklik Ülikool, RSUHU), Exeteri (Ühendkuningriik), Bulgaaria, Jaapani, Eesti, Belgia ja USA ülikoolides.

Suurte teenete eest bulgaaria keele õppimisel on Irina Sedakovale omistatud Bulgaaria Teaduste Akadeemia kuldne märk; 2024. aastal omistati talle Venemaa Föderatsiooni teaduse ja kõrgtehnoloogia teenelise töötaja tiitel.

Õnnitledes Irina Sedakovat juubeli puhul ei saa piirduda tema teadussaavutuste ja haldusalaste teenete loetlemisega. Võimatu on jätta vähemalt lühidalt mainimata tema isiksuse võlu, pühendumist teadusele, kindlameelsust teaduslikes ja ühiskondlikes

seisukohtades, lojaalsust oma õpetajate mälestusele ja nende õpetusele. Kõik see on ühendatud erakordse tähelepanelikkusega kolleegide ja üliõpilaste suhtes, peenuse, õrnuse ja lahkusega. Irina Sedakova ei loo mitte ainult teadust, vaid loob enda ümber ka kõrgete humanistlike väärtuste, tõelise intelligentsuse ja õilsuse maailma. Iga talle lähedane inimene tunneb end selle maailma osana. Südamlikud õnnitlused juubeli puhul ning soovid uuteks loomingulisteks õnnestumisteks, terviseks ja heaoluks paljudeks aastateks saadavad Irina Sedakovale tema sõbrad ja kolleegid, kes teda hindavad ja armastavad.

Svetlana Tolstaja
smtolstaya@yandex.ru

Kommentaar

¹ Originaal: Svetlana Tolstaja 2025. Slovo o Irine Aleksandrovne Sedakovoi. – *Slavjanovedenie* 2.

Konverents “Laulu, pillimängu ja tantsu seosed pärimusmuusikas: vaateid minevikust tänapäevani”

14. traditsioonilise laulu konverents toimus 25.–27. novembrini 2024. aastal Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis. Konverents keskendus pärimusliku laulu sidemetele pillimuusika ja tantsuga, mis elavas traditsioonis moodustavad sageli sünkreetilise terviku. Mitmed rahvamuusikud olid ja on nii head lauljad kui ka osavad pillimängijad. Eriti just meelelahutuseks mõeldud laulud sobisid oma rütmi ja viisi poolest sageli tantsuks ja neid esitati pilli saatel. Tänapäevastes esitustes kombineerivad folklooriansamblid sageli laulu ja pillimuusikat, näiteks lisades traditsioonilistele *a cappella* lauludele pillisaate, et muuta vanad viisid värskemaks; või esitades laule ja pillilugusid vaheldumisi, et pakkuda kõlalist mitmekesisust. Esituskunstidel on kogukondades oluline roll oma kultuuripärandiga sideme hoidmisel, samuti sobib see hästi kohaliku omapära tutvustamiseks kogukonnast väljaspool. Konverentsil kõnelesid ka mitmed praktiseerivatest muusikutest uurijad.

Mitmesugused pärimuslikud laulustiilid on tihedalt seotud pillimuusikaga ning pillimuusika on mõjutanud nende stiili. Juhan Uppin kõneles päkarauakandle mängutehnikast ja mõjutustest selle esitusstiilis, kus segunevad arhailine katmistehnika ja uuemale rahvamuusikale omane akordisaade. Melita Ivanovska ja Gordana Taseva-Ilievska rääkisid Põhja-Makedoonia Injevo küla traditsiooniliste laulustiilide seostest kohaliku torupilli *gajdaga* küla kõige tuntuma lauliku Slobodanka Miteva (1843–1918) näitel. Susanne Rosenberg käsitles *trallingut* ehk tantsu saateks soololaulmise traditsiooni Rootsis ja selle seoseid tavapärase, viiulil mängitud tantsumuusikaga.

Paneelis, mille fookuses olid vokaaltehnikad ja traditsioonilised laulustiilid, kõneles Halyna Pshenichkina folkloori taaselustamisest Vilniuses tegutseva Leedu folklooriansambli Namysto näitel, kes esitab Ukraina rahvalaule. Zane Šmite tutvustas Lääne-Lätis Alsunga regioonis asuva suiti kogukonna polüfoonilist laulustiili, tuginedes uurimusele, kus digitaalsete vahenditega võrreldi burdooni laulmist suiti laulurühmadest tehtud helisalvestustes.

Pillimängu teemat jätkas Kadri Allikmäe magistritööl põhinev ettekanne, mis rääkis muusikalise vormi variatsioonidest Torupilli Jussi ehk Juhan Maakeri (1845–1930) lugudes ja tutvustas värvidel põhinevat motiivianalüüsi meetodit. Järgnevates ettekannetes kõneldi laulu ja pillimängu ühendamisest ning traditsiooni ja modernsuse kokkupuudetest. Hanna Miina Kivisäk uuris viiuli saatepartii kujundamist laulmisele eesti rahvapäraste viiuldajate näitel. Inna Lisniak kõneles eepiliste rahvalaulude žanri muutumisest Ukrainas 1960. ja 1980. aastate sotsio-kultuurilises kontekstis: fookuses oli

laulja ja banduura-mängija Halyna Menkush (sünd 1944), kes oli üks vähestest *duumade* esitajatest nõukogude perioodil, mil folkloori püüti rakendada ideoloogia teenistusse. Ewa Paśnik-Tułowicka uuris pillide rolli hiina suulistes folkloorižanrites, hõlmates nii ajaloolist traditsiooni kui ka tänapäeva. Ettekanne vaatles muusikainstrumente mineviku ja oleviku vahelise dialoogi ja sümboolsete tähenduste loomisel, narratiivses jutuvestmises, kultuurilises ülekandes ja kunstilises väljenduses.

Iryna Sikorska ja Antonina Azarova käsitlesid oma ettekandes “Ukraina muusikafolkloori esitamise funktsioonid ja vormid Baltikumis ja Skandinaaviamaaades” nimetatud maade kultuurisuhteid alates 19. sajandist, rände mõju ning koorilaulu rolli kultuurisidemete edendamisel. Erilist tähelepanu pöörati iseseisvusjärgsele perioodile ja hiljutistele rändelainetele pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse, mis on veelgi süvendanud Ukraina muusikalise pärandi lõimumist nende riikide kultuuriruumi. Eero Peltonen vaatles 1930. aastal Karvias üles kirjutatud nahamädanike (‘küüneviha’) ravimise loitsu rituaalset kasutamist, tutvustades, kuidas ta isiklike katsetuste ja interdistsiplinaarse lähenemise (sh jungiaanlik psühholoogia ja Põhjala mütolooogia) kaudu otsis võimalusi traditsioonilise tervendamispäritava taaselustamiseks ja kaasajale kohandamiseks. Mõlemad ettekanded tõid esile traditsiooni ja kohanemise dünaamilise koosmõju, näidates, kuidas folklooripraktikad muutuvad uutes kultuurilistes ja sotsiaalsetes kontekstides.

Paneelis, mis käsitles laulu, instrumentaalmuusikat ja tantsu päranditurismis, arutleti ühelt poolt selle üle, kuidas pärimusmuusika mõjutab piirkonna kuvandit, turismi- sihtpunktide valikut ja turistide rahulolu, ja teiselt poolt, kuidas traditsiooni esitamine publikule mõjutab pärimuse jätkusuutlikkust ja tähendust kohaliku kogukonna jaoks. Paneeli ja järgneva samateemalise arutelu korraldasid Kristin Kuutma TÜ UNESCO õppetoolist ja Janika Oras ning Pekka Huttu-Hiltunen Pärimuslaulu Teekonna Assotsiatsioonist, mis valmistab ette Euroopa Nõukogu turismiteekonna projekti, loomaks Norrat, Ida-Soomet ja Baltimaad läbivat päranditurismi marsruuti.

Nimetatud paneeli raames vahendas Astrid Selling, kuidas taaselustatud mailaulu traditsiooni kasutati Rootsis, Blekinges järjepideva kogukonna kultuurilises identiteedis, ja samuti kontaktide loomises uus- ja suveasukatega, mis ühtlasi eeldab kohandamist ja vastastikust üksteisega arvestamist. Sofia Joonsi ettekanne käsitles 2024. aastal korraldatud eestirootslaste laulu- ja tantsupeo näitel eri laulustiilide ja eri keeltes laulude rolli heterogeense kogukonna identiteediloomes. Helen Külvik jälgis seto leelo rolli kohalikus turismis turistide tellimust täitva giidi ja leelokogukonna liikme hübriidselt positsioonilt, tuues esile kultuuri kogukondlike tähenduste tundliku “tõlkimise” vajadust ja eduka kultuuridevahelise suhtlemise mõlemat poolt rikastavat toimet. Lea Wierød Borčak kõneles oma ulatuslikumale uurimusele tuginedes laulu vastandlikest tähendustest ja laulmisega suhestumisest tänapäeva Taanis, kus positiivsete hoiakute kõrval on täheldatav tendents vältida ühislaulmist seotud poliitiliste assotsiatsioonide tõttu.

Konverentsi ümarlaud laulust ja rahvamuusikast päranditurismis. Vasakult moderaator Kristin Kuutma, Pekka Huttu-Hiltunen, Sofia Joons, Triinu-Liis Tarros, Helen Alumäe (Külvik), Astrid Selling, Lea Wierød Borčak, Janika Oras. Alar Madissoni foto 2024.

Olha Pavlushenko käsitles pere ja abieluga seotud kontseptsioone Ukraina folklooris, keskendudes arhailistele tekstidele. Uurimusest kerkisid etnolingvistiklise ja kognitiivse analüüsi tulemusel esile matriarhaalsed struktuurid, monogaamia ja sümbolsete kujundite roll Ukraina kultuurilise identiteedi kujundamisel. Inna Horofianiuk analüüsis fonoloogilisi, leksikaalseid ja grammatilisi variatsioone rahvalauludes. Uurimus näitas, kuidas käsikirjalised tekstid on säilitanud Podoolia murde keelelised omadused ning aitavad mõista selle rolli ukraina kirjakeele kujunemises. Olha Petrovych, Inna Zavalniuk ja Valentyna Bohatko esitlesid Podoolia piirkonna rahvalaule käsitlevat uurimust, mis avas vokatiivide rolli sotsiaalses suhtluses, emotsionaalses väljenduses ja kultuurilise identiteedi kujundamises. Ettekanded tõid esile keele, folkloori ja rahvusliku identiteedi vastastikuse seose, näidates, kuidas folklooritekstide keeleline analüüs aitab avastada ja mõtestada kultuurilisi väärtusi ja ajaloolisi muutusi.

Viimases paneelis jõuti ringiga tagasi Eesti aladele. Žanna Pärtlas kõneles seto leelo viiside tüpoloogia koostamisest, tuues välja sealse polüfoonilise laulutraditsiooni spetsiifika. Seto viiside tüpoloogia avaldatakse elektroonilisel kujul ning sellel on nii akadeemiline kui ka praktiline väärtus. Anneli Kont keskendus eesti ja soome kultuuride

kokkupuutepunktidele, otsides Kuusalu tantsulugudele vasteid üle lahe Soome kagurannikul. Taive Särg ja Leanne Barbo uurisid labajala mõiste päritolu ning kõrvutasid labajalga sarnaste nähtustega Eesti piirialadel. Paralleele otsiti nii teiste rahvaste sarnastest tantsudest ja muusikast kui ka lähedase kõla ja tähendusega sõnadest.

Töötoas "Traditsioon kohtub tehnoloogiaga. Digitaalne mitmehäälse seto leelo õppevahend" tutvustasid seto leelo alternatiivset noodikirja seda arendava rühma liikmed Janika Oras, Mari Palolill, Žanna Pärtlas, Tanel Torn ja Hans-Gunter Lock, koos projektipartneri Lummo Kati leelopargiga Meel Valgu juhtimisel. Kuulajatele tutvustati loodud veebirakendust ja kõigil oli võimalus kogeda selle abil toimuvat õppimist.

Järgnenud kontserdil kuulati Eesti Vabariigi pillimehe tiitlit kandva Juhan Uppina virtuoosset lõõtsa- ja päkarauakandle mängu ning seejärel haruldast vanemas stiilis mitmehäälset leelot Lummo Kati leelopargi esituses.

Natali Ponetajev, Olha Petrovych, Janika Oras

25 aastat muinasjuttude vahel

Muinasjutuseminarid 15, muinasjutuprojekt 25

19. detsembril 2024 toimus Meremäel Kirsi Talo puhkemajas Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi muinasjuttude töörühma 15. muinasjutuseminar “Muinasjuttude vahel”. Ettekandeid pidasid Kärri Toomeos-Orglaan, Mare Kõiva, Mairi Kaasik, Andreas Kalkun, Ülo Valk, Kristel Kivari, Ott Heinapuu ja Risto Järv. Kõneks tulid folkloristide Ello Kirsi ja Rudolf Põldmäe kogutud pärimus, uusšamanism, muinasjuttude morfoloogia ning paljud muud muinasjuttudega seotud teemad. Arvuvõlu tunnevad muinasjutu-uurijad hästi – muinasjutuarvuks on 3 ja selle kordsed, samuti 7. Argielus armastame tähistada nulli või viiega lõppevaid tähtpäevi – olgu inimestel või institutsioonidel. Nii saigi seekordse muinasjutuseminariga märgitud mitut tähtpäeva: 15. korda toimuvat seminari ning muinasjuttude töörühma lõppevat 25. tegevusaastat. Aastate jooksul seminarisarjas peetud ettekandeid järjestikku seades selgus lisaüllatusena, et ühtekokku tehtud 114 ettekannet on pidanud kõigiti juubeldamisväärt arv esinejaid – 50 erinevat ettekandjat. Nii andsid need arvud ajendi väikeseks tagasisivaateks nii muinasjutuseminarile kui muinasjuttude töörühmale.

*Kuulajad VII seminaril “Jutte maalt ja merelt. Hiiumaa juttudest, paikadest ja inimestest”
16. 08. 2016 Hiiumaal Kärddlas Hiiumaa Muuseumis. Alar Madissoni foto. ERA, DF 35621.*

Muinasjuttude töörühm ja XI seminari "Elas kord..." esinejad 29.09.2021 Tartus Eesti Rahva Muuseumis. Alar Madissoni foto. ERA, DF 51434.

Veerandsada aastat tegutsenud muinasjuttude töörühma esimeseks sihiks sai eesti imemuinasjuttude teadusliku antoloogia ettevalmistamine, tüpoloogia korrastamine ja andmebaasi loomine. Eesmärgid laienesid, ette võeti ka teiselaadseid väljaandeid ning plaani teised muinasjutuliigid. Kuuendast tegevusaastast alates sai töörühma iga-aastaseks tavaks pidada ühes Eesti paigas ühepäevast muinasjutuseminari. Kõige esimene seminar toimus hoopis Eestist väljas – Ida-Lätis Ludza piirkonnas ehk Lutsimaal, kunagiste väljarännanud lõunaeestlaste keelesaarel, ajendiks Oskar Kallase Lutsi muinasjuttude koguteos, mille töörühm veebiväljaandena koos omapoolsete kommentaaridega 2009. aastal üllitas. Seejärel on seminari peetud igal aastal Eesti eri paigas, nii suurtes saalides kui ka õdusates taretubades. Seminaripaika valides ongi lähtutud kas konkreetsest valminud väljaandest või mõnest muust tegevusest-tähtpäevast, millega muinasjuttude töörühm parajasti kas otse või otsapidi seotud on. Ühel korral, koroonaaastal 2020 jäi seminar ära, kuid järgmisel aastal peeti rea hoidmiseks kaks üritust: "Elas kord" 2021. aasta septembris Tartus Eesti Rahva Muuseumis ja "Arhiivist vällä / Arhiivist välja" novembris Vana-Võromaal Räpina Loomemajas. 2019. aastal korraldas töörühm Põlvamaal Cantervilla lossis traditsioonilist seminariformaati laiendades eesti folkloristide talvekonverentsi pealkirjaga "Piiritu muinasjutumaailm".

Osa kuulajaid XV seminaril “Muinasjuttude vahel” Setomaal Meremäel Kirsi Talos 19.12.2024. Enn Kalev Tarto foto. ERA, DF 50223.

Algusest peale on seminaride eesmärgiks olnud pakkuda muinasjutuhuvilistele nii suuremaid üldistusi kui ka juhtumianalüüse, parajasti töölaual olevate teemade vahetuvõtteid ning laiendatud sissevaateid juttude toimetamis- ja avaldamistemaatikasse. Lisaks muinasjutuainese käsitlejatele on kutsutud kõnelema ka teiste teemade uurijaid, räägitud piirkonna kohapärimusest, mängutraditsioonist või lauludest. Sageli on aastate jooksul olnud põhikorraldajale Eesti Kirjandusmuuseumile abiks kohalik koostööpartner, kes on aidanud üritust tutvustada ning kokku tuua kohapealseid kuulajaid. Seminaride raames on peetud ka mõttetalguid (2013. aastal “Kuhu kulged, rahvajutuväljaanne?” ning 2011. aastal “Milliseid võro muinasjutuväljaandeid me tahame?”).

Kuigi samas paigas pole mitut muinasjutuseminari seni veel peetud, paistavad siiski korduvana silma teatud piirkonnad – ka Setomaal oldi nüüdseks juba kolmandat korda (varem 2011. aastal Obinitsas ja 2018. aastal Piusa ürgoru puhkekeskuses). Seekordse seminari paiga ja nime valikul olid olulised EKM Teaduskirjastuse värske kogumik “Maailmade vahel” Ello Kirsi kogutud juttudest (muinasjuttude töörühma liige Kärri Toomeos-Orglaan kirjutas kogumikku ühe saateartiklile ja koostas väljaande tüübiregistri) ning 20 aasta möödumine muinasjutuekspeditsioonide algusest Setomaal (need täiendasid nii meie arhiivikogusid kui ka järgnevalt töörühma väljaandeid rohke uuema muinasjutuainesega).

Aastate jooksul on enamik seminari esinejaid tulnud mõistagi muinasjuttude töörühmast enesest, kuhu 2024. aastal kuulusid Risto Järv, Mairi Kaasik ja Kärri Toomeos-Orglaan – kõik projektiga seotud selle algusest, 1999. aastast. Pikka aega (2008–2021) kuulus töörühma Inge Annom. Meie kauaaegseteks konsultantideks, eriti projekti algusaastail, on olnud jutu-uurijad Pille Kippar Tallinna Ülikoolist, Kristi Salve ja Mall Hiemäe Eesti Kirjandusmuuseumist, usundiurija Ülo Valk Tartu Ülikoolist ning jutuvestja-koolitaja Piret Päär. Aja jooksul on töörühmas kaasa löönud paljud abilised: Anu Jalas, Karoliina Kagovere, Karin Krondel, Kaisa Kulasalu, Liilia Laaneman, Evelin Lepp, Moon Meier, Reeli Reinaus, Aive Roots, Jaanika Teemus, Maarja Villandi-Reiljan ning mitmed teised. Algselt Tartu Ülikoolis alguse saanud töörühma kese liikus alates 2009. aastast Eesti Kirjandusmuuseumisse, kuid koostöö ja vastastikune abi on jätkunud läbi aastate. Nüüdseks on kõikjal formeerunud järjest suuremate uurimis- ja publitseerimisstruktuuride poole, kuid väikese mitteametliku üksusena on ka muinasjuttude töörühm oma seni sümbiootilist tegevust jätkanud. Veebilehelt <https://www.folklore.ee/era/teema/muinasjutt.htm> saab ülevaate töörühma varasematest seminaridest ja muust tegevusest.

Lisaks raamatutele-veebiväljaannetele (akadeemilistele, rahvaväljaannetele ja lasteväljaannetele) on töörühmal valminud aastate jooksul veel näiteks DVD, topelt-CD ja muinasjutuväljaanne kaartidena. Arvestuse järgi esitleti seminaril töörühma 23. ja 24. väljaannet – veebikogumikku “Valge härg” ning raamatukest “Oled sa näinud valget härga”. Esmalt 2009. aastal ilmunud ning nüüdseks läbimüüdud seto jutuvestjate DVDst “Valgõ härg. Kats tosinat seto jutust (ja üts viil liisna)” valmis samanimeline veebiversioon, mis on nüüd kõigile jutusõpradele kättesaadav veebilehelt <https://www.folklore.ee/muinasjutt/valgoharg/>. Juturühma 25 tööaastat märkima mõelduna ilmus aga lustiraamat “Oled sa näinud valget härga? Veerandsada lõputa lugu ja ahel(muinas) juttu”. Tõsi on, et muinasjuttude töörühma põhieesmärgi suunas – avaldada *Monumenta Estoniae antiquae* muinasjutuseerias kõigi jutuliikide akadeemilised tüübiväljaanded – on veel pikk tee käia. 2024. aastal alustati alles legendiliste muinasjuttude köite ettevalmistamisega ning järke ootavad rumala vanapagana ja naljandite köited. Nii ollakse tulenevalt mahukast materjalihulgast ja töörühma muudest ülesannetest kardetavasti alles teekonna keskel. Et natukenegi lõpuotsale lähemale saada, valmiski vaheväljaandena ülevaade ATU tüübikataloogi lõpuosast – vormel-muinasjuttudest. Eks “lõputa lugu” kõla muidugi mitmetähenduslikult...

Risto Järv

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

13. veebruaril kuulati Kärri Toomeos-Orglaane ettekannet “Pimedusest sünnib valgus”. Ettekandes räägiti Kaarel Jürjensoni, Eva Raguli ja teiste pimedate jutustajate repertuaarist, kogumissituatsioonidest ning erinevatest käsitlestest pimedate jutustajate uurimisel.

27. veebruaril esines Piret Paal ettekandega “Meditšiinantropoloogiline ja lingvistiline uuring elu lõpu ja surmaga seotud teadmiste tõstmiseks ehk milleks ARS MORIENDI?”. Daniel Sävborg tutvustas oma raamatut “Händelser ur Sveriges ohistoria. En försvunnen tid” (“Events from the Un-History of Sweden: A Lost Age”).

20. ja 21. märtsil korraldas ARS koos Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna, Eesti Akadeemiline Usundiloo Seltsi ja Kodavere Pärimuskeskusega Tartumaal Peipsiääre vallas Kadrina mõisa külalistemajas folkloristide XIX talvekonverentsi “Paralleelmaailmad ja paralleelpärimused”.

Eesti Rahvaluule Arhiivis

5. detsembril 2024 viis Risto Järv läbi Eesti Rahvakultuuri Keskuse korraldatud avaliku veebikoolituse “Kus see lugu siis on ja kuidas ma temani jõuan?”.

6. detsembril 2024 pidas Anu Korb Lääne-Nigula kihelkonnaraamatu esmaesitluse puhul toimunud konverentsil Lääne-Nigula kirikus ettekande “Lääne-Nigula rahvapärимusest”.

7. detsembril 2024 viis Janika Oras Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis läbi Seto leelokooli, seto mitmehäälsuse töötoa lauluema Miko Od’e lauludest.

17. detsembril 2024 pidasid Eesti Kirjandusmuuseumis 68. Kreutzwaldi päevade ja Medica XVII konverentsil “Vaimne tervis, isik ja kogukond kultuuriloolises perspektiivis” ettekanded ERAst Andreas Kalkun (“Arstiabi mõisast: talupoja vaade”) ning Taive Särg, Mark Mets, Natali Ponetajev, Kadri Vider, Mari Väina, Kaarel Veskis ja Mia Marta Ruus (“Muusika mõnu ja valu küsitluse “Muusika minu elus” tekstide arvutianalüüsi põhjal”).

18. detsembril 2024 rääkis Risto Järv muinasjutu-uuringutest muinasjuttudele ja mälestustele pühendatud Vikerraadio saates “Huvitaja”, küsitles Krista Taim.

19. detsembril 2024 toimus Setomaal Meremäel Kirsi talo puhkemajas 15. muinasjutuseminar “Muinasjuttude vahel”. Ettekannetega esinesid Kärri Toomeos-Orglaan (“Huvitavaid leide Ello Kirsi jutukogumist”), Mare Kõiva (“Noa laev ja üleilmne veeuputus”), Mairi Kaasik (“Ühest déjà-vu elamusest 2006. aasta Värska välitöödel. Veera Hirsiku ja tema ema Anna Pihotalo muinasjutud”), Andreas Kalkun (“Seto naiste uued improvisatsioonid. Religioossed praktikad muutumises”), Ülo Valk (“Neoanimism ja muinasjutt”), Kristel Kivari (“Igatsus muinasjutu järele. Uusšamanistlikes kogukondades esile kerkivatest jutumotiividest ja nende rollidest”), Ott Heinapuu (“Kuidas rakendada Alan Dundese Põhja-Ameerika indiaani muinasjuttude morfoloogiat Vanas Maailmas?”) ja Risto Järv (“Need lõputa muinaslood”). Esitleti veebiväljaannet “Valge härg. Kaks tosinat setu muinasjuttu (ja üks veel pealekauba)” (koostanud Risto Järv, kujundanud OÜ Lorem Ipsum) ning raamatut “Oled sa näinud valget härga? Veerand-sada lõputa lugu ja ahel(muinas)juttu” (koostanud Risto Järv, kujundanud Siret Roots, EKM Teaduskirjastus 2004). Ürituse korraldasid Eesti Rahvaluule Arhiiv ning Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond.

27. detsembril 2024 pidas Andreas Kalkun Uusvada külas Seto Instituudi seminaril ettekande soome folkloristi ja rahvaluulekoguja Armas Otto Väisäneni setoteemalistest kirjutistest.

27. detsembril 2024 osales Olha Petrovych veebi teel 7. noorte teadlaste töötoas arvuti-teaduse ja tarkvaratehnika alal (CS&SE@SW 2024), Kryvyi Rih Riiklikus Ülikoolis ettekandega Ukraina rahvalaulude teemamudeldaminest (“Topic Modelling of Ukrainian Folk Songs: A Case Study on Podillia Region”).

18. detsembril 2024 esines Janika Oras veebis Eesti Folkloorinõukogu piirkondade kuraatoritele ettekandega laulmise tähendustest “Esinemine ja osalemine – ja väljalülitamine. Kunagised ja tänased laulmispraktikad”.

3. ja 4. jaanuaril 2025 korraldas Inna Lisniak Pärnus Manija saare muuseumis ja kaasaegse kunsti muuseumis Ukraina rahvalaulude jõuluürituse.

17. jaanuaril Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud Jaan Kaplinski päeval “Meel unus metsade taha” esines Risto Järv ettekandega “Loodus ja lootus teistmoodi muinaslugudes”.

25. jaanuaril viis Janika Oras Tartus, Eesti Kirjandusmuuseumis läbi Seto leelokooli, seto mitmehäälsuse töötoa, mis keskendus Martina Ir'o lauludele.

31. jaanuaril Eesti Kirjandusmuuseumi sõbra auhinna üritusel küsitles värsket sõbra auhinna saajat Risto Järv. Pärast auhinna üleandmist toimunud raamatuesitlustel tutvustati ka väljaannet "Oled sa näinud valget härja? Veerandsada lõputa lugu ja ahel(muinas)juttu". Rahvaluulearhiivi käigukoridoris avati Juka Käärmanni seto muinasjuttude savikujude näitus "Mis nägu on saatus?" (kuraator ja kujundaja Pille Niin). Esines seto jutuvestja Terje Lillmaa.

2. veebruaril pidas Mari Väina Eesti Vabaõhumuuseumi küünlapäeva tähistamise seminaril, kus käsitleti naiste valikuvabadusi erinevatel aegadel ja eri kultuurides, loengu eestlaste seksuaalelust regilauludes.

3.–6. veebruarini osalesid Liina Saarlo ja Mari Väina läänemeresoome regilaulude uurimise rahvusvahelise FILTER tööühma tööseminaril Nina kordonis.

13. veebruaril pidas Kärri Toomeos-Orglaan Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kõnekoosolekul ettekande "Pimedusest sünnib valgus".

16. veebruaril avaldati ERRi teadusuudiste portaalis intervjuu Janika Orasega veebirakenduse teemal, mis on loodud seto leelo õppimiseks. Küsitles teadusportaali Novaator toimetaja Sandra Saar.

18. veebruaril tunnustas Tartu linn Kultuurikandja 2024 konkursil aasta kultuuri-sündmusena Eesti Kirjandusmuuseumis ja TÜ loodusmuuseumis toimunud Euroopa Kultuuripealinn Tartu 2024 rahvusvahelist tehnoloogilise kunsti näitust "Metsavaimud masinas", mille eestvedajateks olid Taive Särg, Ave Goršič, Evelyn Raudsepp ja Henri Hütt.

21. veebruaril andsid Inna Lisnjak ja Natali Ponetajev Tartus Jakobi galeriis kontserdi "Vankumatud meloodiad: Ukraina ja Eesti vabaduse rütmid". Kontsert oli osa näituse "Abstraktne reaalsus" publikuprogrammist.

22. veebruaril oli ETV2 eetris sarja "Haruldused Eesti Kirjandusmuuseumi arhiiv-raamatukogus" videoklipp Risto Järve lühiloenguga "Esimesed muinasjuturaamatud".

23. veebruaril oli ETV2 eetris sarja "Haruldused Eesti Kirjandusmuuseumi arhiiv-raamatukogus" videoklipp Taive Särje lühiloenguga "Rahvalaul raamatus".

24. veebruaril pidas Kärri Toomeos-Orglaan EELK Nõo Püha Laurentsiuse kirikus Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud teenistusel ettekande Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamise traditsioonist.

25. veebruaril esines Inna Lisniak Pärnus Uue kunsti muuseumis kirjandus- ja muusikaõhtul “Lesia ja Lydia”, mis oli pühendatud luuletajate Lydia Koidula ja Lesia Ukrainka loomingule.

27. veebruaril viisid Natali Ponetajev ja Mathilda Matjus koos Kristel Kivariga Tartu Ülikooli lahtiste uste päeval läbi folkloristika eriala tutvustava õpitoa “Mäletan-tuletan-oletan. Välitöödest, arhiividest, tantsudest ja lauludest”, kus muu hulgas tutvustati ERA kogusid ning räägiti ERA Mulgimaa välitöödest.

1. märtsil osutus Taive Särg valituks Keithy Kuuspu ja Katariin Mudisti näituse “Kahjuks ei osutunud te sellel korral valituks” raames toimuval performatiivsel auhinnagalal, ja talle anti üle Taavi Teeveti valmistatud auhind “Aasta sulane”.

3.–7. märtsini Tartus toimunud DHNB 2025 konverentsil esinesid ERAst Risto Järv, kes rääkis tehisintellekti kasutamisest muinasjutu-uurimisel (“Analysing Fairy Tales with AI: Identifying Violent Deaths and Propp’s Functions”), Liina Saarlo, Kati Kallio, Maciej Janicki, Mari Väina pidasid ettekande koopiate ja mahakirjutamiste tuvastamise võimalustest arhiveeritud laulutekstides läänemeresoome regilaulude andmebaasis rakendatud sarnasusarvutuste abil (“Copies, duplicates, forgeries: surprises via similarity calculation”), Maciej Janicki, Helina Harendi, Kati Kallio, Liina Saarlo ja Mari Väina sarnasusarvutuste kasutamise võimalustest regilaulude tüpologiseerimise automatiseerimisel (“Computationally enhanced typeindexing of Finnic oral poetry”), Olha Petrovych, Liina Saarlo, Mari Väina ja Kaarel Veski pidasid ettekande eesti ja ukraina laulude tõlkimisest TI abil ning teema-analüüsi võimalustest (“From Oral Tradition to Digital Insights: A Comparative Topic Analysis of Ukrainian and Estonian Folk Songs”), Tanel Torn esines ettekandega rahvapillimuusika salvestuste klassifitseerimisest (“Classification of Instrumental Folk Music Recordings with Machine Learning”).

3. märtsil korraldasid Mark Mets, Kadri Vider, Taive Särg, Katrine F. Baunvig, Mari Väina ehk Kirjandusmuuseumi EKKD uurimisrühma liikmed koos Katrine F. Baunvig’iga Aarhuse Ülikoolist Digihumanitaaria (DHNB) konverentsil tööpaja “Explorations of the dynamics of cultural phenomena in text corpora”, mis koosnes ettekannetest ja praktilistest õpisessioonidest. Selle osana pidasid Mark Mets, Taive Särg, Kadri Vider, Natali Ponetajev, Mari Väina, Kaarel Veski, Mia Marta Ruus ja Janika Oras ettekande eestlaste muusikakogemusi kajastava küsitluse anoteerimisest suure keelemudeli abil, tulemuste valideerimisest ning järgnevast arvutuslikust analüüsist (“Computational

approaches with zero-shot annotating for survey analysis: case of Estonians' relations to music") ning Mark Mets viis läbi õpissessiooni uurimuse metodoloogia praktiliseks tutvustamiseks.

Mari Väina osales koos Sanita Reinsone, Kyrre Kverndoki, Kati Kallio, Fredrik Skoti ja Trausti Dagssoniga ka digihumanitaaria ja pärimusarhiivide kokkupuuteid käsitleva tööpaja ("Tradition Archives Meet Digital Humanities II") korraldamisel ning koos Edward Gray, Sanita Reinsone, Koraljka Golubi, Mikko Toloneni, Johanna Lilja, Inés Matrese, Eiríkur Smári Sigurðarsoni ja Olga Holowniaga digihumanitaaria teadustaristute loomist ja arendamist käsitleva tööpaja ("How to Structure and Organize a National Digital Humanities Research Infrastructure: Realizing the Digital Dreams of Tomorrow"), kus tutvustas ka uue, Eesti Kirjandusmuuseumi juhitava Eesti Teadus- ja Kultuuriandmete Digitaristu plaane.

Konverentsi korraldasid Eesti Kirjandusmuuseum (Mari Väina, Kadri Vider, Liisi Laineste, Olha Petrovych), Eesti Rahva Muuseum (Agnes Aljas, Pille Runnel, Piibe Nõmm), Eesti Keele Instituut (Martin Eessalu), Tallinna Ülikool (Andres Karjus) ja Tartu Ülikool (Joshua Wilbur ja Liina Lindström).

4. märtsil korraldasid Janika Oras ja Mari Palolill Tallinnas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias laiemale avalikkusele suunatud õpitoa "Leelokool tuleb Tallinna – punktinoodi avalik tutvustus".

4. märtsil avati Viljandis Pärimusmuusika Aidas Alar Madissoni näitus "Häälte vägi. ERA toetuskontsert 2020", üritusel kõnelesid autor, Eesti pärimusmuusika keskuse Tarmo Noormaa, EKM direktor Piret Voolaid ja Risto Järv, esinesid Cätlin Mägi ja Piret Päär.

6. märtsil esines Ave Goršič Jõhvi ajalooapäeval ettekandega "Digiekskursioon Kirjandusmuuseumi portaali KIVIKE ning Eesti Raamatu Aasta 2025 kogumisvõistluste tutvustus".

10. märtsil tutvustas Janika Oras Tartus, Eesti Kirjandusmuuseumis TÜ Eesti kultuuri kursuse tudengitele õpitoa vormis eesti regilaule.

12. märtsil avati Palamuse raamatukogus näitus "Kurr-karr kus sa lähed? Kassi helge kuju Eesti Rahvaluule Arhiivi fotodel". Näituse koostas Liinas Saarlo, kujundas Pille Niin.

13. märtsil pidas Taive Särg kirjandusmuuseumis konverentsil "Laula, laula lindu... Siuru meie kultuuriloos" ettekande "Loomislaulu lind: Munast mitte-sündinu".

18. märtsil viis Janika Oras läbi eesti keelt, selle juuri ja ajalugu tutvustavad tunnid emakeelepäeva tähistamiseks TERA Peedu kooli 1.–3. ja 4.–6. klassile.

18. märtsil esines Ave Goršič Rakvere ajaloopäeval ettekandega “Digiekskursioon Kirjandusmuuseumi portaali KIVIKE ning Eesti Raamatu Aasta 2025 kogumisvõistluste tutvustus”.

20. ja 21. märtsil esinesid Tartumaal Kadrina mõisas peetud folkloristide 19. talvekonverentsil “Paralleelmaailmad ja paralleelpärimused” ERAst ettekannetega Getter Lauk ja Mia Marta Ruus (“Ma *scottishit* ei oska, aga reinlendrit küll”: paralleelmaailmadest traditsioonilises tantsus”) ning Inna Lisniak (“The Role of Traditional Instruments in the Practice of Estonian and Ukrainian Musicians”).

21. märtsil esitleti Võrus Võru Instituudi 30. aastapäeva üritusel kogumiku “Võromaa rahva jutusõ” esimese osa “Immejutusõ” esimest köidet. Raamatu koostas ERA muinasjututekstide põhjal Urmas Kalla, väljaande tüübikommentaari tegi Mairi Kaasik.

22. märtsil viis Janika Oras Eesti Kirjandusmuuseumis läbi Seto leelokooli, mis oli pühendatud Hilana Taarka repertuaarile.

22. märtsil kõneles Natali Ponetajev koos Leanne Barboga Klassikaraadio saates “Folgialbum” plaadist “Lükata-tõmmata, hargiga-roobiga” (Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist, 16). Küsitles Liina Vainumetsa.

25. märtsil ilmus portaalil Novaator Andreas Kalkuni ja Eesti demograafia keskuse vanemteadur Kersti Lusti uurimusele toetuv ülevaade “Ajaloollikad: eesti vallasemade põli oli siiski kibe”, koostas Airika Hallik.

26. märtsil pidas Mari Väina tippkeskuse Eesti juured avalikus loenguseerias “Soome lahe kontaktid” veebiloengu Soome lahe kontaktide kajastustest rahvaluules.

31. märtsil kaitses Lona Päll Tartu Ülikooli semiootika ja kultuuriteooria eriala doktoritöö “Bridging the disconnections: an ecosemiotic approach to place-lore in environmental conflict communication” (“Semiootiliste ühenduste taastamine: ökosemiootiline vaade kohapärimuse rollile keskkonnakonfliktides”).

Risto Järv, Mari Väina

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

20. ja 21. novembril 2024 osales Sergey Troitskiy veebi vahendusel Odessas korraldatud rahvusvahelisel teaduskonverentsil “Loomemajandus kaasaegses kultuuris” ettekandega “Kultraband: kuidas uurida “kultuuri kontrabandi” ja migrantide verna-kulaarsete teadmiste mõju vastuvõtvale kultuurile”.

10. detsembril 2024 anti üle Eesti Teadusagentuuri korraldatud üliõpilaste teadustööde konkursi preemiad. Katre Kikase doktoritöö “Moderniseerumine rahvaliku kirjalikkuse peeglis: 19. sajandi lõpu rahvaluulekogujad arhiivi ja avalikkuse äärealal” (juhendaja: Risto Järv, ERA) märgiti ära humanitaarteaduste ja kunstide valdkonnas.

11. detsembril 2024 osales Sergey Troitskiy veebi vahendusel Odessas korraldatud rahvusvahelisel teaduskonverentsil “Kantiana: kriitika ja filosoferimine” ettekandega “Võitlus Immanuel Kantiga”.

12. ja 13. detsembril 2024 esines Nikolai Anisimov veebi vahendusel Glazovis (Udmurtia) korraldatud ülevenemaalisel (rahvusvahelise osalusega) teaduslik-praktilisel konverentsil “Euroopa ja Aasia keeled ja etnokultuurid” ettekandega “Interneti etnograafia: udmurdi kultuur COVID-19 pandeemia tingimustes”. Konverents oli pühendatud professor Natalia Orekhova mälestusele.

13. ja 14. detsembril 2024 pidasid Mari Väina ja Reet Hiimäe Eesti juurte tippkeskuse seminaril “Interdistsiplinaarsed võimalused minevikusündmuste uurimisel” Särghaua õppekeskuses ettekande “Folkloristika ja kultuurigeograafia tööühma juhtumid”.

17. detsembril 2024 osales Mare Kõiva Meremäel muinasjuttude tööühma 15. seminaril, kus tutvustas raamatu “Maailmade vahel” teist osa.

17. ja 18. detsembril 2024 toimus kirjandusmuuseumis 68. Kreutzwaldi päevade ja Medica XVII konverents “Vaimne tervis, isik ja kogukond kultuuriloolises perspektiivis” (peakorraldaja Katre Kikas). Osakonda esindasid ettekandega Mare Kalda (““Keegi ei kirjuta väitekirja lihtsalt niisama, tundmata vähemalt korra eksistentsiaalset kriisi.” Lohutavad ja motiveerivad meemid akadeemilistes sotsiaalmeedia gruppides”), Sergei Troitskiy (“Pandeemia tekitatud rahutuse infrastruktuur kultuuri- ja sotsiaalvaldkonnas”), Anastasiya Fiadotava (“Vaimse tervise representatsioon eestikeelses internetihuumoris”), Mare Kõiva (“Võõrad majad – mured ja enese balansseerimine”), Reet Hiimäe (“Ülitaju ja postintersektionaalsus”) ja Katre Kikas (“Kuidas rääkida tabuteemadest: ühe inimese enesetapp žanride rägastikus”).

Konverentsil esinesid ka Andreas Kalkun ("Arstiabi mõisast: talupoja vaade") ja Tiiu Jaago: ("Tere, kallid õekene!" Tervis kirjade teemana). Digihumanitaaria töörühm (Taive Särg, Mark Mets, Kadri Vider, Mari Sarv, Kaarel Veskis, Natali Ponetajev) tegi ettekande "Muusika mõnu ja valu küsitluse "Muusika minu elus" tekstide arvutianalüüsi põhjal".

19. detsembril 2024 osales Mare Kõiva Meremäel 15. muinasjutuseminaril "Muinasjuttude vahel" ettekandega "Noa laev ja üleilmne veeuputus".

10. jaanuaril 2025 korraldas Natalia Ermakov Eesti Kirjandusmuuseumis mari kultuuri õhtu, mille raames avati Zhanna Tohti näitus "Millest räägivad mari mustrid?". Miniseminaril avati maalide teemasid lühiettekannetega. Esinesid Zhanna Toht ("Muster, märk ja kunstnik traditsioonilises kultuuris"), Natalia Lill ("Tikand mari kultuuris"), Ljudmilla Jamurzina ("Perituaalid mari kultuuris"). Vaadati katkendit Aleksei Alekseevi filmist "Pühamägi" (mari talvepüha Shorõkjol kombestikust). Esines Tartu Marilaste Liidu ansambel Mari Kumõl. Kõlasid mari luuletused Arvo Valtoni tõlkes. Natalia Ermakov oli ka näituse kaaskorraldaja.

13. jaanuaril pidas Mare Kõiva ettekande Põlvas Jakob Hurda nimelise Põlva Rahva-hariduse Seltsi korraldatud Jakob Hurda 118. surma-aastapäeva tähistamisel, rääkides Hurda uurimisvaldkondadest (rahvaastronoomia, unenäod).

14. jaanuaril esinesid Mare Kõiva, Nikolay Kuznetsov ja Sergey Troitskiy Tallinnas, kus ERR Raadio 4 stuudios tutvustati kuulajatele Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastuse uusi folkloristikaalaseid teoseid: Soome-ugri luule tõlkeraamatut ja Mare Kõiva uut väljaannet Saaremaa nõidadest. Õhtul tutvustati uusi väljaandeid ka ERR ETV+ kanalil saates "Horisont" (<https://jupiterpluss.err.ee/1609565651/gorizont>).

16. jaanuaril oli Laulupeomuseumis kolmandal Café Nordeni kohtumisõhtul külas usundiuuri ja religiooni arheoloog Tõnno Jonuks. Kohtumine toimus näituse "Imeline Põhjala" programmi raames. Vestlusel keskenduti Põhjala mütoloogiale, arutledes, kas sarnasused müütides viitavad sellele, et Põhjala mütoloogia mõjutas Eestit, olid need mõjutused vastupidi või kas on võimalik, et sarnased narratiivid tekkisid hoopis iseseisvalt.

18. jaanuaril osalesid Nikolai Anisimov, Nikolay Kuznetsov, Mare Kõiva ja Sergey Troitskiy Tallinnas kultuuririkkuse galal, esitledes Viru keskuse Rahva Raamatute raamatuid, mis viivad esivanemate maailma ja pakuvad väärt lugemist ka järgmistele põlvkondadele. Raamatute seas olid kogumik "Soome-ugri rahvaste kirjanduskohvik. Uued tõlked" ja ajakirja Mäetagused udmurtidele pühendatud erinumber.

20. jaanuaril esines Mare Kõiva ISFNRI loitsude töörühma veebinaris.

Jaanuari eelviimasel nädalal nimetas Tartu linnavolikogu 2025 Tartu aukodanikud ja teenetemärgi Tartu Täht saajad. Folkloristikaosakonna juhataja Mare Kõiva pälvis teenetemärgi Tartu Täht.

30. jaanuaril osales Reet Hiiemäe Eesti Raamat 500 avatseremoonia raames toimunud Utopia Saatkonna korraldatud üritusel “Eesti Raamat 1000” lühiettekandega Eesti raamatu juurtest ja tulevikust.

2. veebruaril esines Natalia Ermakov Eesti Vabaõhumuuseumis loenguga “Naise roll ersa kultuuris”.

4. ja 5. veebruaril viibis Reet Hiiemäe projekti “Chryses: Mapping Environmental Health Crises – Public Understanding Through Myths and Science” stardikohtumisel Edinburghis (Šotimaal) ja andis ülevaate mentaalse ja narratiivse kaardistamise uurimiskogemusest mütoloogilise ja folkloorse materjali käsitlemisel.

5. veebruaril modereeris Mare Kõiva Tartu Tasku keskuse Rahva Raamatus Ülo Siimetsa raamatuesitlust, et tutvustada viimase äsja ilmunud raamatut “Eesti poisid Tšuktsimaal”.

7. veebruaril korraldasid folkloristika osakond ja Udmurdi Riikliku Ülikooli udmurdi filoloogia, soome-ugri teaduse ja ajakirjanduse instituut rahvusvahelise *online*-konverentsi “Maskid ja sandid: traditsioonilised ja kaasaegsed aspektid”. ZOOMi kaudu peetud venekeelsete ettekannetega tähistati udmurdi folkloristi Galina Gluhhova 60. sünnipäeva.

Esinesid kirjandusmuuseumi direktor Piret Voolaid; Tatiana Korobova (“Galina Gluhhova panus udmurdi folkloristikasse”); Galina Gluhhova (“Sanditamine udmurdi traditsioonis: maskid, kujutised, sümbolid”); Nikolai Anisimov (“Talvine sanditamine udmurtidel: viimaste aastate välitöödest”); Mare Kõiva (“Mardid, Kadrid, mardisandid, kadrisandid, sügis-talvine sanditamine”); Nikolai Kuznetsov (“Vežadõr – komi jõulud: ennustused ja sanditamine”); Natalia Ermakov (“Koljadatamine: laulud ja sanditamine mordva diasporaas Eestis”); Sergey Troitskiy (“Ktoonilise isikustamine: hunt”).

13. veebruaril toimus Tartu Ülikooli Narva kolledžis populaarteaduslik seminar “Narva – Ingerimaa pealinn”. Folkloristika osakonna juhataja Mare Kõiva rääkis teisepoolsusest ja teisepoolsetest olenditest eesti kultuuris ning esitles uusi raamatuid “Vetehaldjad 1” (2024) ning “Saaremaa nõiad ja võlud” (2024). Nikolay Kuznetsov ja Sergey Troitskiy tutvustasid väljaannet “Soome-ugri kirjanduskohvik. Uued tõlked” (2024) ja

soome-ugri kirjanduskohvikut kui sellist. Nikolai Anisimov esitles koos Mare Kõiva-ga ajakirja Mäetagused udmurdi kultuurile pühendatud erinumbrit (nr 90). Nikolai Anisimov andis ülevaate, kuidas ühe õpetajaametit pidanud udmurdi naise 50 aasta jooksul kirjutatud päevikutest valmis raamat.

13. veebruaril pidas Reet Hiimäe Eesti Kunstiakadeemias külalisloengu “Kaitsest kättemaksuni: esemetele omistatud maagilisest mõjust eesti folklooris”.

18. veebruaril osales Reet Hiimäe koos diplomaadi ja kirjaniku Jaak Jõerüüdiga ETV2 saates “Kultuuristuudio. Arutelu”. Fookuses olid riiklikud ja rahvalikud traditsioonid.

20. veebruaril pidas Eda Kalmre klubis Humal loengu “Mälestused sõjajärgsest Tartust. Ühe hirmsa kuulujutu jälgedes”.

21. veebruaril kõneles Piret Voolaid Tartus Heino Elleri Muusikakooli Tubina saalis toimunud Eesti Vabariigi 107. aastapäeva pidupäeva kontserdil eesti keelest, kultuurist ja traditsioonidest raamatuaasta valgusel.

22. veebruaril osales Mare Kõiva Eesti Rahva Muuseumis Tartu linna kontsertaktusel, kus anti üle Tartu linna aukodaniku ja Tartu Tähe aunimetused. Tartu aukodaniku tiitli said statistik ja rahvastikuteadlane Ene-Margit Tiit, ajakirjandusloolane Krista Aru ning endine Tartu linnapea ja Eesti Vabariigi peaminister Andrus Ansip. Teenetemärgi Tartu Täht võtsid vastu folklorist Mare Kõiva, etnoloog Reet Piiri ja näitleja Aivar Tommingas. Aktuse kontsertkavas esines ansambel Lonitseera.

25. veebruaril pidas Sergey Troitskiy Jerevani rahvusvahelise hariduse keskuses (Armeenia) avaliku loengu “Ballet as a Form of Protest: The Protest Content of the (Post-)Folkloric Motif”.

5.–7. märtsini osales Anastasiya Fiadotava Digital Humanities in the Nordic and Baltic countries (DHNB) konverentsil postriga “Testing Quantitative Methods on Multinational Humorous Data” (kaasautorid Guillem Castañar Rubio, Agata Hołobut, Jan Rybicki).

12. märtsil tutvustasid Katre Kikas, Mare Kõiva ja Taive Särg Klassikaraadio saates “Delta” konverentsi “Laula, laula lindu... Siuru meie kultuuriloos”.

13. märtsil korraldasid Eesti Kirjandusmuuseum (peakorraldaja Katre Kikas) ja Siuru kultuurikeskuse meeskond Eesti Kultuurkapitali ja Tartu linna kultuuriosakonna toel konverentsi “Laula, laula lindu... Siuru meie kultuuriloos”. Osakonda esindas Mare Kõiva ettekandega “Siurulind-sinilind maailma mütoloogias”.

16. märtsil esines Piret Voolaid Vikerraadio vestlussaates “Teise mätta otsast” teemal “Sportlased kui kangelased”.

17. märtsil korraldasid SIEFi rituaalse aasta töörühm ja kirjandusmuuseumi folkloristika osakond *online* seminari “Values and traditions”. Seminari avas Irina Stahl, esinesid Anastasiya Ryko (“Breaking the boundary ‘life’/‘death’ or restoring it: what dominates in the funeral rites of the Old Believers of Prichudye?”), Ekaterina Anastasova (“St. Constantin the Philosopher and St. Clement of Rome – a living legend of Hersonesos”), Mare Kõiva, Sergey Troitskiy ja Anna Troitskaja (“Ethnolinguistic Aspects of School Lore Research in Estonia”), Irina Sedakova (“Theories and traditions”). Diskussiooni juhtisid Irina Stahl ja L. S. Fournier.

20. ja 21. märtsil toimus Tartumaal Peipsiääre vallas Kadrina mõisa külalistemajas folkloristide XIX talvekonverents “Paralleelmaailmad ja paralleelpärimused”. Osakonda esindasid ettekandega Mare Kalda (“Maailmas, mille sees elame, on teine maailm: tavamaailma rikastamine tähendustekihiga hobigrupi tegevuses”), Katre Kikas (“Kodune külalisraamat argikirjalikkuse väljal: mitmehäälsusest kooruvad lood”), Eda Kalmre (“Tõde ja eetika mälestustes sõjajärgsest Tartust: ühe kuulujutu jälgi ajades”). Guillem Castañar Rubio, Anastasiya Fiadotava, Liisi Laineste ja Sergey Troitskiy (ühisettekanne “‘We Won’t Buckle under a Bucket’. Humour in Recontextualising Hate Speech”).

24. märtsist kuni maikuu lõpuni on kirjandusmuuseumi fuajees võimalik tutvuda väljapanekuga “Kevad piltpostkaartidel” (folkloristikaosakonna rakendusliku teadusarhiivi EFITA kogust), kaardid valis näitusele folkloristika osakonna praktikant Karin Koiduaru.

27. märtsil viibis Mare Kõiva lähetuses Värskas, kus rääkis väarikate ülikoolis ühe nädalast ja sellest, milliseid tähendusi on neile omistatud.

27. märtsil esines Mare Kõiva Tartu linnaraamatukogus ettekandega “F nagu folkloor”.

Osakonna seminarid

9. detsembril 2024 kuulati Anu Raudsepa ajalooteemalist, arhiividokumentidele toetuvat ettekannet “EKP Võrumaa Komiteele saadetud Stalini-aegsete anonüümkirjade allikakriitiline analüüs”. Analüüsiti ja tõlgendati Võrumaa inimeste (talunikud, metsavennad jt) ühiskonnakriitilisi anonüümkirju ajaloolises kontekstis.

13. jaanuaril 2025 kuulati Andrus Tinsi ettekannet “Jutustamine tehnoloogiast teise maailmasõja eelsete aegade kajastustes ja meenutustes”.

24. jaanuaril pidas Saša Babič Sloveenia Etnoloogia Instituudist ingliskeelse ettekande naljadest igapäevaelus: “Humorous folklore in everyday life”.

3. veebruaril pidas Katre Kikas ettekande “Visuaalne omaeluloolisus. Valdeste perekonna fotoalbumid 1946-2017”. Ettekandes tulid esile mõtted ja probleemid, milleni Katre on jõudnud lähisugulase fotoalbumite kogu mõtestades. Kas oluline on üksikfoto või album tervikuna? Kui oluline on küsimus autorist? Aga adressaadist? Milline on fotograafia ja albumite funktsioon Valdeste perekonna sotsiaalsetes võrgustikes? Milline nende suhe teiste omaelulooliste allikatega. Mis osa inimese (või ühiskonna) elust on jõudnud albumitesse, mis osa jäänud varjule.

10. veebruaril kuulati Martin Nõmme ettekannet “Mikihiirestunud eestlasest siin- ja sealpool ookeani”.

1. aprillil rääkis Peder Gammeltoft (Bergeni Ülikooli raamatukogu) ettekandes “From Shared Roots to Divergent Paths: Onomastics and Ethnology in the Age of Modernization” onomastika ja etnoloogia tähendusest kultuuriuurimisel Norra näitel.

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

17. ja 18. detsembril 2024 toimus kirjandusmuuseumis 68. Kreutzwaldi päevade teaduslik konverents “Vaimne tervis, isik ja kogukond kultuuriloolises perspektiivis”, kus Tiiu Jaago esines ettekandega ““Tere, kallid õekene!” Tervis kirjade teemana”.

19. detsembril 2024 korraldasid Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituut Meremäel muinasjuttude töörühma 15. muinasjutuseminari “Muinasjuttude vahel”, ettekandeid pidasid Kärri Toomeos-Orglaan, Mare Kõiva, Mairi Kaasik, Andreas Kalkun, Ülo Valk, Kristel Kivari, Ott Heinapuu ja Risto Järv.

14. veebruaril 2025 toimus Tartu Ülikooli raamatukogus ajakirja Keel ja Kirjandus aastaauhindade 2024. aastal ilmunud kirjutiste eest saadud auhindadele pühendatud konverents, kus laureaadid astusid üles ettekannetega. Keeleteaduse valdkonnas sai auhinna Annika Viht, kirjandusteaduse valdkonnas Aare Pilv, folkloristika valdkonnas Tiiu Jaago ning lühikirjutise eest Saara Liis Jõerand.

Kultuuriuuringute ja folkloristika valdkonnas otsustasid kolleegium ja toimetis auhinnata TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna kaasprofessori Tiiu Jaago artiklit

“Esimene teade eestlaste laulmisest – kas ainult?”, mis ilmus Keele ja Kirjanduse folkloorile ja vägivalle keskenduvates teemanumbrites 8–9/2024.

Esitleti Keele ja Kirjanduse uut, vanema kirjakeele uuringute teemanumbrit (1–2/2025).

19. märtsil pidas Pihla Siim koos Tuire Liimataineni ja Samira Saramoga Soome hargmaiste ja mitmekeelsete arhiivide võrgustiku veebiseminaril ”Physical and Digital (Research) Materials” ettekande “New Finnish Immigration Archive: Reflections on Needs and Implementation”.

20. ja 21. märtsil korraldasid Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, Akadeemiline Rahvaluule Selts, Eesti Akadeemiline Usundiloo Selts ja Kodavere Pärimuskus Tartumaal Peipsiääre vallas Kadrina mõisa külalistemajas folkloristide XIX talvekonverentsi “Paralleelmaailmad ja paralleelpärimused”. Ülikooli folkloriste esindasid ettekandega Pihla Maria Siim (“Eri kodakondsusega paarid kuuluvuse piire kompamas”); Madis Arukask (“Väikerahva alternatiivajalugu filmides: vepsa mängufilm “Armastan” ja rahvuse saatus”); Haozhen Li (“The Workroom: the Vernacular Practicing and Theorizing of a Religious Group in Contemporary Northeast China”); Wei Chen (“The Disappearance of Wubai: A Demon Lost in the Changing Eastern Minyang Landscape”); Margaret Lyngdoh (“Parallel Realities among the Indigenous Communities of Northeast India”); Lodewyk Marthinus Barkhuizen (“Homecoming Exploring the Aesthetic and Expressive Dynamics of a South African Traditional Healing Ceremony”); Elsa Till Hillis (“Tracking the “Invisible Neighbors” in Norway”); Abhirup Sarkar (“From Souls to Assassins: Folklore of Parallel Worlds in Digital Games”) ja Kikee Doma Bhutia (“*Thensay Yaksay* and the Burden of Ritual Gift in Sikkimese Villages”).

Kaitstud doktoritöö

Lona Päll kaitses **31. märtsil** Tartu Ülikoolis semiootika ja kultuuriteooria erialal doktoritööd “Bridging the disconnections: an ecosemiotic approach to place-lore in environmental conflict communication” (“Semiootiliste ühenduste taastamine: öko-semiootiline vaade kohapärimuse rollile keskkonnakonfliktides”). Juhendajad professor Timo Maran (TÜ) ja lektor Ergo-Hart Västrik (TÜ); oponendid professor Tema Milstein, Uus-Lõuna-Walesi Ülikool (Austraalia) ja kaasprofessor Renata Sõukand, Veneetsia Ca’ Foscari Ülikool (Itaalia).

Asta Niinemets

NEWS IN BRIEF

Enn Ernits 80

Mare Kõiva writes about Estonian doctor of veterinary medicine, linguist, and esperantist Enn Ernits, who, among other things, has studied folklore and rock paintings.

Irina Sedakova 70

Svetlana Tolstaja writes about the work of Russian folklorist, balkanist, ethnolinguist and sociolinguist Irina Sedakova. Vene folkloristi, balkanisti, etnolingvisti ja sotsiolingvisti Irina Sedakova tegevusest kirjutab Svetlana Tolstaja.

Conference “Connections between song, instrumental music and dance in traditional music: Perspectives from the past to the present”

Natali Ponetajev, Olha Petrovych and Janika Oras write about the 14th international conference on traditional song held at the Estonian Literary Museum in Tartu from 25-27 November 2024. The conference was focused on the connections of folk singing to instrumental music and dance.

25 years among fairy tales. *Fairy Tale seminars 15, Fairy Tale project 25*

Risto Järv writes about the 15th fairy tale seminar “Among Fairy Tales” organised on 19 December 2024 by the fairy tale working group of the Estonian Folklore Archives and the University of Tartu Institute of Cultural Research, and the fairy tale project that has lasted for 25 years.

Calendar

A brief summary of the events of Estonian folklorists from December 2024 to April 2025.